

ISSN 2518-1483 (Online),
ISSN 2224-5227 (Print)

2018 • 6

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ

БАЯНДАМАЛАРЫ

ДОКЛАДЫ

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

REPORTS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ЖУРНАЛ 1944 ЖЫЛДАН ШЫҒА БАСТАҒАН
ЖУРНАЛ ИЗДАЕТСЯ С 1944 г.
PUBLISHED SINCE 1944

Бас редакторы
х.ғ.д., проф., ҚР ҰҒА академигі **М.Ж. Жұрынов**

Редакция алқасы:

Адекенов С.М. проф., академик (Қазақстан) (бас ред. орынбасары)
Величкин В.И. проф., корр.-мүшесі (Ресей)
Вольдемар Вуйцик проф. (Польша)
Гончарук В.В. проф., академик (Украина)
Гордиенко А.И. проф., академик (Белорус)
Дука Г. проф., академик (Молдова)
Илолов М.И. проф., академик (Тәжікстан),
Леска Богуслава проф. (Польша),
Локшин В.Н. проф. чл.-корр. (Қазақстан)
Нараев В.Н. проф. (Ресей)
Неклюдов И.М. проф., академик (Украина)
Нур Изура Удзир проф. (Малайзия)
Перни Стефано проф. (Ұлыбритания)
Потапов В.А. проф. (Украина)
Прокопович Полина проф. (Ұлыбритания)
Омбаев А.М. проф., корр.-мүшесі (Қазақстан)
Өтелбаев М.О. проф., академик (Қазақстан)
Садыбеков М.А. проф., корр.-мүшесі (Қазақстан)
Сатаев М.И. проф., корр.-мүшесі (Қазақстан)
Северский И.В. проф., академик (Қазақстан)
Сикорски Марек проф., (Польша)
Рамазанов Т.С. проф., академик (Қазақстан)
Такибаев Н.Ж. проф., академик (Қазақстан), бас ред. орынбасары
Харин С.Н. проф., академик (Қазақстан)
Чечин Л.М. проф., корр.-мүшесі (Қазақстан)
Харун Парлар проф. (Германия)
Энджун Гао проф. (Қытай)
Эркебаев А.Э. проф., академик (Қырғыстан)

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының баяндамалары»

ISSN 2518-1483 (Online),

ISSN 2224-5227 (Print)

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» Республикалық қоғамдық бірлестігі (Алматы қ.)
Қазақстан республикасының Мәдениет пен ақпарат министрлігінің Ақпарат және мұрағат комитетінде 01.06.2006 ж.
берілген №5540-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 500 дана.

Редакцияның мекенжайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., 220, тел.: 272-13-19, 272-13-18,
<http://nauka-nanrk.kz>, reports-science.kz

© Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы, 2018

Типографияның мекенжайы: «Аруна» ЖК, Алматы қ., Муратбаева көш., 75.

Главный редактор
д.х.н., проф., академик НАН РК **М. Ж. Журинов**

Редакционная коллегия:

Адекенов С.М. проф., академик (Казахстан) (зам. гл. ред.)
Величкин В.И. проф., чл.-корр. (Россия)
Вольдемар Вуйцик проф. (Польша)
Гончарук В.В. проф., академик (Украина)
Гордиенко А.И. проф., академик (Беларусь)
Дука Г. проф., академик (Молдова)
Илолов М.И. проф., академик (Таджикистан),
Леска Богуслава проф. (Польша),
Локшин В.Н. проф. чл.-корр. (Казахстан)
Нараев В.Н. проф. (Россия)
Неклюдов И.М. проф., академик (Украина)
Нур Изура Удзир проф. (Малайзия)
Перни Стефано проф. (Великобритания)
Потапов В.А. проф. (Украина)
Прокопович Полина проф. (Великобритания)
Омбаев А.М. проф., чл.-корр. (Казахстан)
Отелбаев М.О. проф., академик (Казахстан)
Садыбеков М.А. проф., чл.-корр. (Казахстан)
Сатаев М.И. проф., чл.-корр. (Казахстан)
Северский И.В. проф., академик (Казахстан)
Сикорски Марек проф., (Польша)
Рамазанов Т.С. проф., академик (Казахстан)
Такибаев Н.Ж. проф., академик (Казахстан), зам. гл. ред.
Харин С.Н. проф., академик (Казахстан)
Чечин Л.М. проф., чл.-корр. (Казахстан)
Харун Парлар проф. (Германия)
Энджун Гао проф. (Китай)
Эркебаев А.Э. проф., академик (Кыргызстан)

Доклады Национальной академии наук Республики Казахстан»

ISSN 2518-1483 (Online),

ISSN 2224-5227 (Print)

Собственник: Республиканское общественное объединение «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы)

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации и архивов Министерства культуры и информации Республики Казахстан №5540-Ж, выданное 01.06.2006 г.

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 500 экземпляров

Адрес редакции: 050010, г.Алматы, ул.Шевченко, 28, ком.218-220, тел. 272-13-19, 272-13-18

<http://nauka-nanrk.kz> reports-science.kz

©Национальная академия наук Республики Казахстан, 2018 г.

Адрес типографии: ИП «Аруна», г.Алматы, ул.Муратбаева, 75

E d i t o r i n c h i e fdoctor of chemistry, professor, academician of NAS RK **M.Zh. Zhurinov****E d i t o r i a l b o a r d:****Adekenov S.M.** prof., academician (Kazakhstan) (deputy editor in chief)**Velichkin V.I.** prof., corr. member (Russia)**Voitsik Valdemar** prof. (Poland)**Goncharuk V.V.** prof., academician (Ukraine)**Gordiyenko A.I.** prof., academician (Belarus)**Duka G.** prof., academician (Moldova)**Iolov M.I.** prof., academician (Tadjikistan),**Leska Boguslava** prof. (Poland),**Lokshin V.N.** prof., corr. member. (Kazakhstan)**Narayev V.N.** prof. (Russia)**Nekludov I.M.** prof., academician (Ukraine)**Nur Izura Udzir** prof. (Malaysia)**Perni Stephano** prof. (Great Britain)**Potapov V.A.** prof. (Ukraine)**Prokopovich Polina** prof. (Great Britain)**Ombayev A.M.** prof., corr. member. (Kazakhstan)**Otelbayv M.O.** prof., academician (Kazakhstan)**Sadybekov M.A.** prof., corr. member. (Kazakhstan)**Satayev M.I.** prof., corr. member. (Kazakhstan)**Severskiy I.V.** prof., academician (Kazakhstan)**Sikorski Marek** prof., (Poland)**Ramazanov T.S.** prof., academician (Kazakhstan)**Takibayev N.Zh.** prof., academician (Kazakhstan), deputy editor in chief**Kharin S.N.** prof., academician (Kazakhstan)**Chechin L.M.** prof., corr. member. (Kazakhstan)**Kharun Parlar** prof. (Germany)**Endzhun Gao** prof. (China)**Erkebayev A.Ye.** prof., academician (Kyrgyzstan)**Reports of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.****ISSN 2224-5227****ISSN 2518-1483 (Online),****ISSN 2224-5227 (Print)**

Owner: RPA "National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan" (Almaty)

The certificate of registration of a periodic printed publication in the Committee of Information and Archives of the Ministry of Culture and Information of the Republic of Kazakhstan N 5540-Ж, issued 01.06.2006

Periodicity: 6 times a year

Circulation: 500 copies

Editorial address: 28, Shevchenko str., of 219-220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19, 272-13-18,

<http://nauka-nanrk.kz> / reports-science.kz

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2018

Address of printing house: ST "Aruna", 75, Muratbayev str, Almaty

**REPORTS OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN**

ISSN 2224-5227

<https://doi.org/10.32014/2018.2518-1483.32>

Volume 6, Number 322 (2018), 81 – 87

UDK 336:061:001.891:338.242

K.M. Zhakisheva, D.T. Zhumanova Kazakh Agrotechnical University im.S. Seifullin, Astana
kuralay_zhakisheva@mail.ru, dzhumanova@mail.ru**THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF MONITORING THE
FINANCIAL CONDITION OF AGRARIAN SECTOR ENTERPRISES**

Abstract. According to the authors, in Kazakhstan, as in any country in the world, diagnostics and constant monitoring of the stability of the financial condition of enterprises is an objective necessity in the framework of effective economic development of the state. Due to the crisis in the global economy, part of competitive enterprises are currently experiencing financial difficulties, which creates risks of bankruptcy, failure to fulfill obligations to creditors, investors and counterparties, failure to fulfill tax liabilities, adversely affects the loan portfolio of banks. In this regard, a complex assessment acquires particular relevance, that is, monitoring the financial status of enterprises in the agrarian sector of the economy of the Republic of Kazakhstan, whose main task is, first of all, to identify bankruptcy risks, the causes and factors for reducing the financial condition of enterprises in the agrarian sector.

Keywords: agriculture, export, potential, competition, financial monitoring, forecasting, business, sustainable development.

INTRODUCTION

Agriculture is an important sector of production, providing the population with food and raw materials for other industries. Agriculture in the structure of GDP of the Republic of Kazakhstan in 2017 amounted to 4.3% [1]. The implementation of government programs for industry support was a significant factor in growth in agriculture (2.9%) [2]. For agriculture, a positive trend is the gradual process of product diversification.

The exceptional position of the agro-industrial complex and the agrarian sector in the economy makes it necessary to ensure the financial sustainability of agricultural enterprises. Ensuring sustainable development of rural areas involves, above all, ensuring the financial sustainability of enterprises in the agrarian sector.

Sustainable development of the agricultural sector depends on the activities of the primary link - enterprises. The sustainability of an enterprise is defined as “the financial condition of an enterprise whose business activity in normal conditions ensures the fulfillment of all obligations to employees, other organizations, the state thanks to sufficient incomes and, accordingly, income and expenses” [3].

Under the influence of the global economic crisis, enterprises of the agro-industrial complex are increasingly suffering from a reduction in demand for their products, balancing on the verge of zero profitability, often in a zone of unprofitableness, that is, facing the threat of termination. In this connection, a complex assessment of the financial condition of enterprises in the agrarian sector of the economy, whose main task is to identify the risks of bankruptcy, the causes and factors of the decline in the financial condition of enterprises in the agrarian sector, acquires particular relevance.

MAIN PART

To maintain economic growth, reduce the number of crisis enterprises, it is necessary to constantly monitor the financial condition of enterprises in all sectors of the economy. This task can be solved from the standpoint of the formation of a new organizational mechanism - monitoring the financial condition of enterprises.

In the conditions of an unstable economic situation, the availability of an effective mechanism for monitoring financial condition becomes the most important condition for the stable and successful development of an enterprise. Forming operational information based on systematic analysis, monitoring provides the basis for making optimal management decisions, assessing their consequences even before implementation and forecasting the further development of the organization. An efficiently developed monitoring system will allow both companies and government agencies to quickly receive a comprehensive assessment of the financial condition of companies and make adequate decisions in a constantly changing market environment.

In the management of enterprises, such functions of financial management as planning, organization, accounting, analysis, control and regulation are implemented. However, for effective management requires objective and timely information about the changes occurring in the controlled object. Obtaining such information by all market participants is possible based on creating a system for monitoring the financial condition of an agricultural enterprise. Monitoring the financial condition of the company is a prerequisite for informed management decisions in order to implement the adopted tactics and business strategy.

Ensuring the sustainable economic development of the state involves the sustainable development of primarily enterprises of all sectors of the economy. Diagnostics and constant monitoring of the stability of the financial condition of enterprises is an objective necessity in the framework of effective economic development of the state. To maintain economic growth, reduce the number of crisis enterprises, it is necessary to constantly monitor the financial condition of enterprises in all sectors of the economy. This task can be solved from the standpoint of the formation of a new organizational mechanism - monitoring the financial condition of the company..

The origin of the word "monitoring" is associated with English origin (English monitor- monitor, monitor).

In the big economic dictionary "monitoring" (English monitoring from the Latin monitor-observer) is defined as observation, tracking, analysis and evaluation of any phenomenon or object [4, p. 600].

In the modern economic dictionary "monitoring" means continuous observation of economic objects, analysis of their activities as an integral part of management [5, p. 227].

In the modern financial and credit dictionary, monitoring of current financial activities means a mechanism for continuously monitoring the most important current results of financial activities in the constantly changing financial market conditions [6].

According to B. Saparova. monitoring means continuous monitoring of economic objects, analysis of their activities as an integral part of management [7, p.439].

Most economists do not make certain distinctions between monitoring financial condition and analyzing the financial condition of a company.

However, the concept of "monitoring" is much broader than the concept of "analysis". Monitoring includes analysis, as one of the main stages of its implementation.

In economics, there is also no definite distinction between the concepts of "monitoring financial condition" and "financial monitoring".

Therefore, for example, Chernov V.A. believes that financial monitoring (monitoring of financial status) is a system of continuous monitoring and analysis of the financial condition and the results of the organization [8].

Serdyukova E.V. considers financial monitoring as a system of continuous observation, analysis and forecasting of indicators of the financial condition of enterprises, formed at the macro or microeconomic levels, with the aim of ensuring the adoption of tactical and strategic management decisions of the appropriate level, as well as evaluating the effectiveness of decisions made [9].

Dosmambetova F.K. in its work also does not distinguish between the concepts of "monitoring financial condition" and "financial monitoring". In her opinion, financial monitoring is the receipt of reliable information about the financial situation and the basis for the introduction of stabilization methods [10].

However, the concepts of "monitoring financial condition" and "financial monitoring" should be differentiated as the legislation of the Republic of Kazakhstan clearly defined the concept of "financial monitoring" as a set of measures for collecting and analyzing information about operations with money and (or) other property received from financial monitoring [11].

According to the legislation of the Republic of Kazakhstan, financial monitoring has been introduced in order to prevent the legalization (laundering) of illegally gained income and the financing of terrorism.

Thus, the concepts of “financial monitoring” and “monitoring of financial condition” have different contents.

Many authors believe that monitoring the financial condition of an enterprise is an essential tool for managing an enterprise’s crisis.

The monitoring system should be signaling, warning in nature, the essence of which is to identify as a result of systematic diagnostics of the financial state of the probability of insolvency or bankruptcy of enterprises.

The monitoring process should not be limited to monitoring the state of the enterprise under study. To ensure that monitoring can be used as an effective management tool, it is necessary not only to monitor the parameters and the state of the enterprise being studied, but also to analyze, evaluate their change under the influence of various factors, forecast and evaluate the future development of the enterprise.

Summarizing the above, it can be determined that monitoring the financial condition of an enterprise is a system of monitoring, analyzing and evaluating the financial condition of an enterprise in order to identify trends, forecast development prospects, prevent crisis situations and make optimal management decisions.

The main purpose of monitoring the financial condition of the company is timely identification of trends in the financial condition of the company and assessment of development prospects.

The main tasks of monitoring the financial condition of the company are:

- 1) the definition of the main financial indicators of the enterprise for a certain period and their trends;
- 2) analysis and evaluation of the results;
- 3) assessment of the effectiveness of the financial policy of the company;
- 4) timely identification and analysis of negative trends in the financial condition of the company, assessment of the financial risks of the enterprise;
- 5) prevention of crisis situations;
- 6) forecasting the activity of the enterprise;
- 7) Justification of recommendations and proposals to improve the financial sustainability of the enterprise, the identification of reserves.

The economic content of monitoring the financial condition of the enterprise is manifested in its functions. The functions of monitoring the financial condition of the company cover the functions of the “finance” category and economic analysis.

The main functions of monitoring the financial condition of the enterprise are:

- 1) An analytical function, which, based on continuous observation of an object, involves analyzing its financial condition, which includes measuring actual results and relating them to specified goals, standards, and norms;
- 2) Diagnostic, implying the interpretation of the results obtained and allowing an objective assessment of the results of the monitoring object analysis;
- 3) The function of forecasting is to develop a long-term perspective of changes in the financial condition of the company.
- 4) Organizational and managerial, involving control over the state of the monitoring object and preparation of recommendations for making corrective and proactive management decisions.

The objects of monitoring are the financial condition of the enterprise, the financial results and the effectiveness of its financial and economic activities [6]. The main object of monitoring of the enterprise is the financial condition of the enterprise.

The subjects of monitoring can be divided into two categories: internal and external.

The management system of the enterprise and the owners (shareholders), staff of the enterprise represent internal entities.

Various contractors of an enterprise associated with it by certain economic relations can be attributed to external subjects of monitoring: partners, suppliers, creditors, investors, banks, insurance companies, investment funds; public authorities (financial authorities, tax authorities, etc.); audit firms, associations of entrepreneurs, consultants.

Below are the main components of the monitoring system of the financial condition of the company (Figure 1).

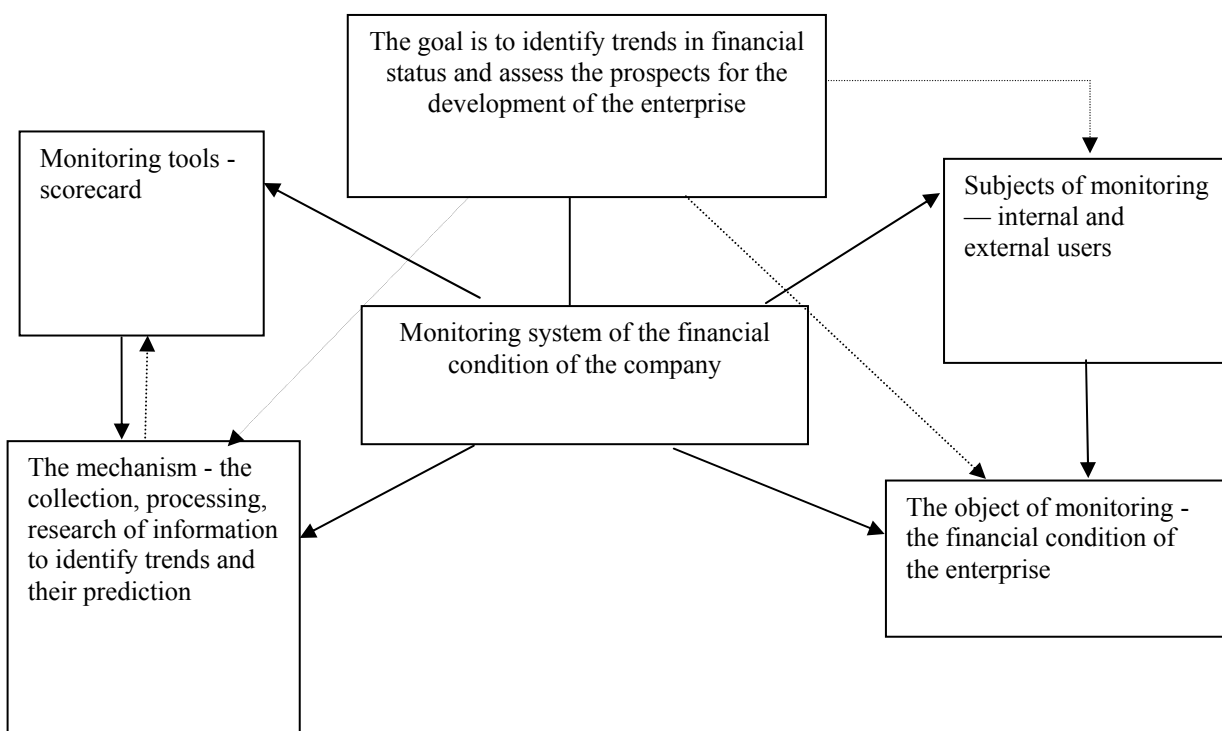

Figure 1 - the Main components of the monitoring system of the financial condition of the company

Based on Figure 1, it is clear that all the main monitoring elements that make up its content are interrelated: the goal determines the object and subjects of monitoring, the monitoring mechanism; the monitoring mechanism determines its tools.

The main stages of monitoring the financial condition of the company include monitoring, analyzing and evaluating the actual financial condition, developing recommendations for improving the financial management strategy and forecasting the future financial condition (Fig. 2).

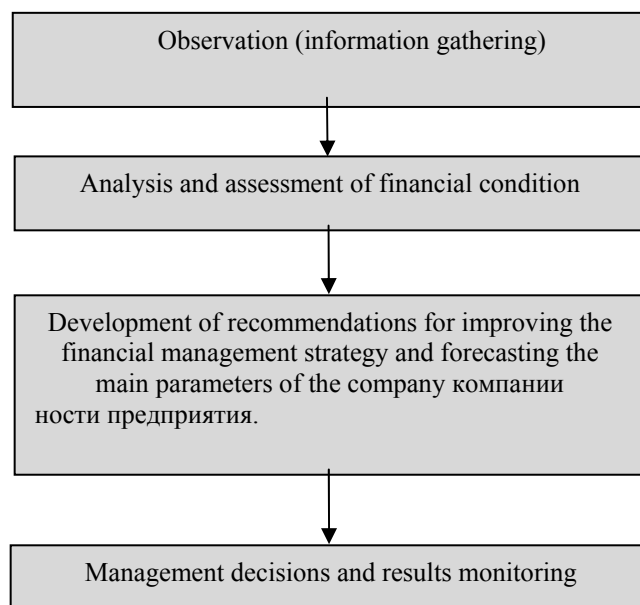

Fig. 2 - The main stages of monitoring the financial condition of the company

The forms and types of monitoring depend on the characteristics of the production and economic activity of the enterprise, the management structure, the size of the organization. They may change under the influence of certain factors: changes in legislation, features of activities, changes in the management system, etc.

Monitoring the financial condition of the company can also be classified:

- by the nature of the development: strategic and operational (ongoing) monitoring;
- according to the degree of coverage of objects of control: integrated and local monitoring;
- by consumers of monitoring results: for internal and external consumers.

Strategic monitoring assesses the progress of the implementation of the overall strategy, the possibility and expediency of further development of the chosen strategy.

Operational monitoring assesses the correctness of individual functions and work, monitors current activities on the actual values of individual indicators, comparing them with planned, normative, average indicators and indicators of previous periods.

Comprehensive monitoring includes a comprehensive assessment of the activities of the enterprise and the adjustment of directions for the development of activities. Local (one-time) monitoring provides a “point-like” assessment of an enterprise’s activity or individual economic measures, but it does not allow for a comparative assessment, to study the dynamics of indicators and to predict directions for the organization’s further development.

Based on the grouping of subjects of monitoring financial condition distinguish between internal and external monitoring.

Internal monitoring of financial condition is an analytical system organized in enterprises for the purpose of intra-company management. The purpose of internal monitoring of the financial condition of an enterprise is to regularly provide the company's management bodies with full operational information about the current financial status in order to monitor deviations of actual and planned indicators and make management decisions.

CONCLUSION

External monitoring is carried out to assess the financial condition (solution of the problem of choice). The purpose of external monitoring of the financial condition of an enterprise is to provide external users with the necessary operational information about the financial position of the enterprise, the degree of its financial stability for making certain investment, commercial, financial decisions.

Distinctive features of internal and external monitoring of the financial condition of the company, depending on various characteristics, are given in table 1.

Table 1 - Distinctive features of internal and external monitoring of the financial condition of the company

Sign of	Type of monitoring	
	internal	external
Subjects of monitoring (users of information)	Company management, financial managers, financial advisors, issues, owners	partners, competitors, shareholders (mainly minorities), public organizations, customers, creditors, banks, contractors, auditing and consulting firms, financial and tax authorities, etc.
Purpose	Improving the financial condition of the company in the future, the assessment of internal reserves	Evaluation of the financial position of the company to solve the problem of choosing investments
Informational base	Operational and management accounting data	Enterprise financial statements
Character provided by information	Analytic confidential information of character	Public Analytics= information
Temporal aspect of analysis	month, quarter, half year, year	Retrospective and perspective

Monitoring the financial condition of the company for the management of the enterprise is of fundamental importance. Using this category as one of the main tools for managing an enterprise has several advantages, primarily ensuring that the first signs of deterioration in financial condition are detected and that the necessary management decisions are made to eliminate them. Monitoring the financial status of an agricultural enterprise should be one of the most important functions of financial management.

REFERENCES

- [1] Official statistical information [Electronic resource] <http://stat.gov.kz/faces/homePage/publicationsMonitoring/publicationsMonitoringMERT>
- [2] Statistical Bulletin of the NBRK No. 12, 2017 [Electronic resource] <http://nationalbank.kz/cont/%D0%98%D1%82%D0%BE%D0%B314.pdf>
- [3] Ivanov V.A., Ponomareva A.S. Methodological basis for the sustainable development of the agricultural sector // Economic and social changes: facts, trends, forecast. 2011. №4. С.109-121.
- [4] Large Economic Dictionary ed. A.N. Azriliyana. Moscow: Institute of New Economics, 2007. 1472 p.
- [5] Raizberg B.A., Lozovsky L.Sh., Starodubtseva E.B. Modern Economic Dictionary - 4th ed. M.: INFRA. M., 1999. 478 p.
- [6] Modern financial and credit dictionary. - Internet resource: <http://www.rubricon.com>
- [7] Saparova B.S. Financial management: Textbook.-Almaty: ALMATY, 2010. 461 p.
- [8] Chernov V.A. Analysis of the financial policy of the enterprise // Audit and financial analysis. 2003. № 2.
- [9] Serdyukova E.V. Modeling the financial condition of the organization in the framework of financial monitoring // Economic Sciences. 2009. № 7 (56). С. 268-269.
- [10] Dosmambetova F.K. Thesis for the degree of candidate of economic sciences spec. 08.00.10. Almaty, 2010.
- [11] The Law of the Republic of Kazakhstan "On Counteracting the Legalization (Laundering) of Illegally Received Incomes and the Financing of Terrorism" dated August 28, 2009. No. 191-4
- [12] Omarhanova Zh.M., Mukhambetova Z.S., Mataeva B.T.. Key problems of the development of the sector of meat cattle. News NAN RK. A series of social sciences and humanities - site address
- [13] <http://soc-human.kz/index.php/en/arhiv>. DOI <https://doi.org/10.32014/2018.2224-5294>

УДК 336:061:001.891:338.242

К.М. Жақышева, Д.Т. Жуманова

С.Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті Сейфуллин, Астана

АГРАРЛЫҚ СЕКТОРДЫҢ КӘСІПОРЫНДАРЫ ҚАРЖЫЛЫҚ ШАРТТАРЫН МОНИТОРИНГТІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ПРАКТИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Аннотация. Авторлардың пікірі бойынша, Қазақстанда, әлемдегі кез-келген елдегі сияқты, диагностикалау және кәсіпорындардың қаржылық жағдайының тұрақтылығына үнемі мониторинг жасау мемлекеттің тиімді экономикалық дамуы аясында объективті қажеттілік болып табылады. Әлемдік экономикадағы дағдарыс салдарынан бәсекеге қабілетті кәсіпорындардың бір бөлігі банкроттық тәуекелдерін тудыратын, кредиторлар, инвесторлар мен контрагенттер алдындағы міндеттемелерді орындамаған, салық міндеттемелерін орындамаған, банктердің несие портфеліне теріс әсер ететін қаржылық қиындықтарды бастан өткеруде. Осыған байланысты кешенді баға беру, атап айтқанда, агроөнеркәсіп секторындағы кәсіпорындардың қаржылық жағдайын төмендету үшін банкроттық тәуекелдерін, себептерін және факторларын анықтау үшін міндет болып табылатын Қазақстанның агроөнеркәсіптік кешеніндегі кәсіпорындардың қаржылық жағдайына мониторинг жүргізу.

Түйін сөздер: ауыл шаруашылығы, экспорт, потенциал, бәсекелестік, қаржылық мониторинг, болжау, бизнес, орнықты даму.

К.М. Жакишева, Д.Т.Жуманова

Казахский агротехнический университет им.С. Сейфуллина, г.Астана

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ МОНИТОРИНГА
ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ
АГРАРНОГО СЕКТОРА**

Аннотация. По мнению авторов, в Казахстане, как и в любой стране мира, диагностика и постоянный контроль устойчивости финансового состояния предприятий является объективной необходимостью в рамках эффективного экономического развития государства. Вследствие кризисных явлений в мировой экономике часть конкурентоспособных предприятий в настоящее время испытывают финансовые затруднения, что создает риски банкротства, неисполнения обязательств перед кредиторами, инвесторами и контрагентами, неисполнения налоговых обязательств, негативно сказывается на ссудном портфеле банков. В связи с этим особую актуальность приобретает комплексная оценка, то есть мониторинг финансового состояния предприятий аграрного сектора экономики РК, главная задача которой, в первую очередь, выявить риски банкротства, причины и факторы снижения финансового состояния предприятий аграрного сектора.

Ключевые слова: сельское хозяйство, экспорт, потенциал, конкуренция, финансовый мониторинг, прогнозирование, бизнес, устойчивое развитие.

Information about authors:

Zhakisheva Kuralay Muratovna - PhD doctoral student KATU them. S. Seifullin, 62 Pobedy Ave., Astana, Republic of Kazakhstan <https://orcid.org/0000-0002-3857-6860>;

Zhumanova Dametken Tokenovna - PhD in economics, associate Professor of "Finance" KATU. S. Seifullin 62 Pobedy Ave., Astana, Republic of Kazakhstan <https://orcid.org/0000-0002-4762-3235>

МАЗМҰНЫ

Техникалық ғылымдар

<i>Асембаева Э.К., Галстян А.Г., Сейдахметова З.Ж., Велямов Т.М. Нурмуханбетова Д.Е.</i> Түйе сүті негізінде пребиотикалық қасиеттері бар сүтқышқылды сусындарды өндірудің технологиялық көрсеткіштерін зерттеу.....	5
<i>Буктуков Н.С., Айтқұлов М.</i> Жаңа буынның күн фотоэлектрлік батареяларының тиімділігі.....	12
<i>Қазиев Ғ.З., Таурбекова А.Ә.</i> Деректер қорын өңдеу күрделі жүйесінің ыдырау әдістері.....	18
<i>Кенжебаева Ж.Е., Исабаева Г.Ж., Жүнісова Ж.Қ.</i> Киберқауіпсіздігі.....	21

Биология және медицина ғылымдар

<i>Берсімбаев Р.І., Ақпарова А.Ю., Арипова А.А., Қауысбекова А.Ж.</i> микроРНҚ және FOXP3, ADRB2 гендері полиморфизмінің өкпе ауруларындағы рөлі.....	25
<i>Айткенова Г.Т., Есбенбетова Ж.Х., Әбікенова Ш.К., Мұқанова Д.Б.</i> Жұмсақ жабын және гидрокшаулағыш материалдар өндірісі бойынша кәсіпорын мысалында еңбек тәуекелі дәрежесіне байланысты зиянды және қауіпті еңбек жағдайларында, ауыр жұмыстарда айналысатын жұмыскерлерге кепілдіктер түрі мен көлемін бекіту әдісін қолданудың тиімділігін талдау.....	32
<i>Демченко Г.А., Ахметбаева Н.А.</i> Жас және ересек жануарлар денесінің әртүрлі аймақтарындағы лимфа түйіндерінің адренергетикалық иннервациясы.....	40
<i>Мырзаханова М.Н., Мырзаханов Н.</i> Лимфатистикалық жәрметтердегі раттамалардың лимфатациясы қозғалысына қатысты факторлар.....	45

Қоғамдық ғылымдар

<i>Аюпова З.К., Құсайынов Д.Ө., Уинстон Наган.</i> Қазіргі Қазақстан республикасы құқықтық жүйесіндегі дауларды сотқа дейінгі реттеу мәселесіне	49
<i>Абдуғалина С.Е., Байдалина М.Е., Искакова З.Ж.</i> Жоғарғы білім беру үрдісіне инновациялық технологияларды енгізу.....	57
<i>Галиева А.Х., Саду Ж.Н., Құллубеков М.Т., Казбекова Л.А.</i> Білім және ғылым инновациялық экономиканы дамыту факторы ретінде.....	62
<i>Джумабекова А.Т., Алина Г.Б.</i> ҚР ұлттық банкінің ақша-кредит саясатының рөлі мемлекеттік экономикалық даму.....	68
<i>Ердешиова Ж.И., Сарсенова А.Б., Тажигалиева М.Ж.</i> Азаматтық процесте үй мәселесін шешу.....	72
<i>Ескалшова А.Ж., Әдетова Э.М., Габдулин Н.И.</i> Инновациялық экономиканың шарттарындағы әлеуметтік саладағы адам қаржылық капиталының түрлері.....	76
<i>Жақышева К.М., Жуманова Д.Т.</i> Аграрлық сектордың кәсіпорындары қаржылық шарттарын мониторингтің теориялық және практикалық аспектілері.....	81
<i>Исгибаева З.К., Бейсенова Л.З.</i> Қазақстан республикасындағы мемлекеттік ресурстарды пайдалануға арналған ішкі аудиттің аудитіндегі нәтижелерді бағалау.....	88
<i>Қарипбаев Б.И.</i> «Кездейсоқтық» категориясы толеранттылық пен плюрализмді легитимизациялау факторы ретінде.....	92
<i>Молдакенова Е.К., Ауезова К.Т., Амренова Г.К.</i> Агро-өндірістік кешеннің кәсіпорындарын ұйымдастырылық құрылымын басқаруды жаңғырту.....	98
<i>Мукашева Г.М., Аймурзина Б.Т.</i> ҚР және Моңғолияның жанармай экономикасының нарықтық шарттарын салыстыру.....	102
<i>Несіпбеков Е. Н., Анпакова Г.Н.</i> «Қазақстан темір жолы» ұлттық компаниясы акционерлік қоғамы мысалында инвестициялық қоржынды қалыптастыру.....	106
<i>Омарханова Ж. М., Тлеужанова Д. А., Амангельдиева Ж. А., Баймағамбетова З. А.</i> Ақмола облысының агрофранчайзинг жақсарту негізгі бағыттар.....	111
<i>Панзабекова А.Ж.</i> Туризмді әртараптандырудың ҚР өңірлік ерекшеліктерімен өзара байланысы.....	114
<i>Сарсенбаева К.А., Утегенова Ж.С.</i> Жоғары мектеп арқылы педагогикада білім беру және инновациялық басқару.....	121
<i>Сейсенбина А.А.</i> ҚР азық-түлік өнеркәсібі кәсіпорындарының инновациялық дамуын басқару.....	125
<i>Татибеков Б.Л.</i> Цифрландыру шарттарындағы Қазақстанның еңбек нарығын дамыту және формализациялау стратегиясы.....	129
<i>Шугаипова Ж.Г.</i> Рыночные механизмы развития минерально-сырьевого комплекса Казахстана на современном этапе.....	137
<i>Бикенова А.С., Мадышева А.М., Нургабылов М.Н., Карабаева Р.К.</i> Туристік қызметтер саласындағы мүлтіксіз менеджменті.....	144
<i>Даузова А.М., Дырка Стефан.</i> Жер ресурстарын бағалаудың әдіснамалық аспектілері мәселесіне.....	149
<i>Құсайынова А.А., Вальдемар Козловски, Геращенко И. П.</i> Қаржы нарығының инновациялық сақтандыру өнімдерін дамыту.....	155
<i>Успамбаева М. К., Ракаева А.Н., Амренова Г.К.</i> Мемлекеттік аудит экономиканы басқару жүйесінде.....	161
<i>Утепқалиева К.М., Сабирова Р.К., Кабдулова А.С.</i> Қазақстанның аграрлық саласындағы шағын және орта кәсіпкерлікті дамыту.....	169
<i>Шаукерова З.М., Абдыкерова Г.Ж., Касымов А.Г.</i> Шоғырландырылған қаржылық есептіліктің аудитіндің ағымдағы мәселелері.....	175
<i>Омарова А., Малғараева Ж., Мурзалиева А.</i> Интеграциялық үдерістерді дамыту жағдайындағы азық-түлік қауіпсіздікті қамтамасыз ету.....	179
<i>Таспеннова Г.А., Қарипова А., Алишева Д.Е.</i> Әртараптандырудың экономикалық стратегиясына әсер ететін факторларды талдау.....	188

СОДЕРЖАНИЕ

Технические науки

<i>Асембаева Э.К., Галстян А.Г., Сейдахметова З.Ж., Велямов Т.М., Нурмуханбетова Д.Е.</i> Исследование технологических параметров производства кисломолочного напитка с пребиотическими свойствами на основе верблюжьего молока.....	5
<i>Буктуков Н.С., Айткулов М.</i> Эффективность солнечных фотоэлектрических батарей нового поколения.....	12
<i>Казиев Г.З., Таурбекова А.А.</i> Методы декомпозиции сложных систем обработки данных.....	18
<i>Кенжебаева Ж.Е., Исабаева Г.Ж., Жунусова Ж.К.</i> Кибербезопасность.....	21

Биологические и медицинские науки

<i>Берсимбаев Р.І., Акпарова А.Ю., Арипова А.А., Каусбекова А.Ж.</i> Роль микроРНК и полиморфизма FOXP3 и ADRB2 генов в патогенезе бронхолегочных заболеваний.....	25
<i>Айткенова Г.Т., Есбенбетова Ж.Х., Абикенова Ш.К., Муқанова Д.Б.</i> Анализ эффективности применения методики установления вида и объема гарантий работникам, занятым на тяжелых работах, работах с вредными и опасными условиями труда в зависимости от степени профессионального риска на примере предприятия по производству мягких кровельных и гидроизоляционных материалов.....	32
<i>Демченко Г.А., Ахметбаева Н.А.</i> Адренергическая иннервация лимфатических узлов из разных регионов тела у молодых и зрелых животных.....	40
<i>Мырзаханова М.Н., Мырзаханов Н.</i> Факторы, обеспечивающие передвижение лимфы крыс по лимфатическим сосудам кишечника.....	45

Общественные науки

<i>Аюпова З.К., Кусаинов Д.У., Уинстон Наган.</i> К вопросу о досудебном регулировании конфликтов в современной правовой системе республики Казахстан.....	49
<i>Абдугалина С.Е., Байдалина М.Е., Искакова З.Ж.</i> Внедрение инновационных технологий в образовательный процесс высшей школы.....	57
<i>Галиева А.Х., Саду Ж.Н., Кудубеков М.Т., Казбекова Л.А.</i> Образование и наука как факторы развития инновационной экономики.....	62
<i>Джумабекова А.Т., Алина Г.Б.</i> Роль денежно-кредитной политики национального банка РК в экономическом развитии государства.....	68
<i>Ердешиова Ж.И., Сарсенова А.Б., Тажигалиева М.Ж.</i> Разрешение жилищных споров в гражданском процессе.....	72
<i>Ескалиева А.Ж., Адиетова Э.М., Габдулин Н.И.</i> Формирование человеческого капитала в социальной сфере в условиях инновационной экономики.....	76
<i>Жакишева К.М., Жуманова Д.Т.</i> Теоретические и практические аспекты мониторинга финансового состояния предприятий аграрного сектора.....	81
<i>Игибаева З.К., Бейсенова Л.З.</i> Оценка влияния внутреннего государственного аудита на использование государственных ресурсов в республике Казахстан.....	88
<i>Карипбаев Б.И.</i> Категория «случайности» как фактор легитимации толерантности и плюрализма.....	92
<i>Молдакенова Е.К., Ауезова К.Т., Амренова Г.К.</i> Модернизация организационной структуры управление предприятий агропромышленного комплекса.....	98
<i>Мукашева Г.М., Аймурзина Б.Т.</i> Сравнительный анализ рыночных условий зернового хозяйства РК и Монголии... жоль».....	102
<i>Несипбеков Е.Н., Аппакова Г.Н.</i> Формирование инвестиционного портфеля на примере АО НК «Казахстан темир жоль».....	106
<i>Омарханова Ж. М., Тлеужанова Д. А., Амангельдиева Ж. А., Баймагамбетова З. А.</i> Основные направления по совершенствованию агрофранчайзинга в Акмолинской области.....	111
<i>Панзобекова А.Ж.</i> Взаимосвязь диверсификации туризма с региональными особенностями развития республики Казахстан.....	114
<i>Сарсенбаева К.А., Утегенова Ж.С.</i> Образовательный процесс и инновационный менеджмент в современной педагогике в высшей школе.....	121
<i>Сейсенбина А.А.</i> Управление инновационным развитием предприятий пищевой промышленности в РК.....	125
<i>Татибеков Б.Л.</i> Стратегия развития и формализации рынка труда Казахстана в условиях цифровизации.....	129
<i>Шугаипова Ж.Г.</i> Қазіргі кезеңде Қазақстанның минералды-шикізат кешенін дамытудың нарықтық механизмдері..	137
<i>Бикенова А.С., Мадышева А.М., Нургабылов М.Н., Карабаева Р.К.</i> Тотальный менеджмент в сфере туристических услуг	144
<i>Даузова А.М., Дырка С.</i> К вопросу о методологических аспектах оценки земельных ресурсов	149
<i>Кусаинова А.А., Козловски Вальдемар, Геращенко И.П.</i> Развитие инновационных страховых продуктов финансового рынка.....	155
<i>Успамбаева М. К., Ракаева А.Н., Амренова Г.К.</i> Государственный аудит в системе управления экономикой	161
<i>Утепкалиева К.М., Сабирова Р.К., Кабдулова А.С.</i> Развитие малого и среднего предпринимательства в аграрной сфере Казахстана.....	169
<i>Шаукерова З.М., Абдыкерова Г.Ж., Касымова А.Г.</i> Актуальные проблемы организации аудита консолидированной финансовой отчетности.....	175
<i>Омарова А., Малгараева Ж., Мурзалиева А.</i> Обеспечение продовольственной безопасности в условиях развития интеграционных процессов.....	179
<i>Таспеннова Г.А., Карипова А., Алишева Д.Е.</i> Анализ факторов, влияющих на экономическую стратегию диверсификации.....	188

CONTENTS

Technical sciences

<i>Assembayeva E.K., Galstyan A.G., Seidakhmetova Z.Zh., Velyamov T.M., Nurmukhanbetova D.E.</i> Investigation of technological parameters of production of sour-milk drink with prebiotic properties on the basis of camel milk.....	5
<i>Buktukov N.S., Aitkulov M.</i> Efficiency of new generation solar photoelectric batteries.....	12
<i>Kaziev G.Z., Taurbekova A.A.</i> The decomposition methods of complex data processing systems.....	18
<i>Kenzhebeyeva Z.E., Isabayeva G.Zh., Zhunusova Zh.K.</i> Cyber security.....	21

Biological and medical sciences

<i>Bersimbaev R.I., Akparova A.Yu., Aripova A.A., Kausbekova A.Zh.</i> Role of microRNA and polymorphisms of FOXP3 and ADRB2 genes in pathogenesis of pulmonary diseases.....	25
<i>Aitkenova G.T., Yesbenbetova Zh.Kh., Abikenova Sh. K., Mukanov D. B.</i> Analysis of the effectiveness of the developed methodology for setting the type and the volume of guarantees to workers for working conditions.....	32
<i>Demchenko G. A., Akhmetbayeva N. A.</i> Adrenergic innervation of lymphatic nodes from various body regions in young and mature animals.....	40
<i>Myrzakhanova M.N., Myrzakhanov N.</i> Factors that provide movement of lymphatics of rats on lymphatic vasculars.....	45

Social sciences

<i>Ayupova Z.K., Kussainov D.U., Winston Nagan.</i> To the question of pre-trial adjusting of the conflicts in the modern legal system of the republic of Kazakhstan.....	49
<i>Abdugalina S.E., Baidalina M.Y., Iskakova Z. Zh.</i> The introduction of innovative technologies in the educational process of higher education.....	57
<i>Galiyeva A.Kh., Sadu Zh.N., Kulubekov M.T., Kazbekova L.A.</i> Education and science as factors of innovative economics development	62
<i>Dzhumabekova A.T., Alina G.B.</i> The role of monetary policy of the national bank of RK in the economic development of the state	68
<i>Erdeshova Zh.I., Sarsenova A.B., Tazhigaliyeva M.Zh.</i> Resolution of housing disputes in the civil process.....	72
<i>Eskaliyeva A.Zh., Adietova E.M., Gabdulin N.I.</i> Formation of human capital in the social sphere in the conditions of innovative economy.....	76
<i>Zhakisheva K.M., Zhumanova D.T.</i> Theoretical and practical aspects of monitoring the financial condition of agrarian sector enterprises.....	81
<i>Igibaeva Z.K., Beysenova L.Z.</i> Assessment of the effect of internal governmental audit on the use of governmental resources in the republic of Kazakhstan.....	88
<i>Karipbaev B.I.</i> Category of “contingency” as a factor in the legitimization of tolerance and pluralism	92
<i>Moldakenova E.K., Auezova K.T., Amrenova G.K.</i> Modernization of the organizational structure management of enterprises of agro-industrial complex.....	98
<i>Mukasheva G.M., Aymurzina B.T.</i> Comparative analysis of market conditions of grain economy of RK and Mongolia.....	102
<i>Nesipbekov Ye. N., Appakova G.N.</i> Investment portfolio set-up in terms of JSC NC "Kazakhstan temir zholy".....	106
<i>Omarkhanova Zh.M., Tleuzhanova D.A., Amangeldiyeva Zh. A., Baymagambetova Z.A.</i> Main directions for improving agrofranchising in the Akmolin region.....	111
<i>Panzabekova A.Zh.</i> Interdependence of tourism diversification and regional development features of Kazakhstan.....	114
<i>Sarsenbayeva K.A., Utegenova Zh.S.</i> Educational process and innovative management in modern pedagogy in higher school.....	121
<i>Seisenbina A.A.</i> Management of innovative development of food industry enterprises in RK.....	125
<i>Tatibekov B.L.</i> Development and formalization strategy of labor market in Kazakhstan under the conditions of digitalization.....	129
<i>Shugaipova Zh.</i> Market mechanisms of development of the mineral resource complex of Kazakhstan at the present stage..	137
<i>Bikenova A.S., Madisheva A.M., Nurgabylov M.N., Karabayeva R.K.</i> Total management in the sphere of tourist services.....	144
<i>Dauzova A.M., Dyrka S.</i> The issue of methodological aspects of assessment of land resources.....	149
<i>Kussainova A.A., Kozlowski Waldemar, Gerashchenko I.P.</i> Development of innovative insurance products of the financial market.....	155
<i>Uspambaeva M. K., Rakaeva A.N., Amrenova G. K.</i> State audit in the system of economic management.....	160
<i>Utepkaliyeva K.M., Sabirova R.K., Kabdulova A.S.</i> Development of small and medium entrepreneurship in agrarian sphere of Kazakhstan.....	169
<i>Shaukerova Z.M., Abdykerova G.Zh., Kasymova A.G.</i> Current problems of the audit of consolidated financial reporting.....	175
<i>Omarova A., Malgaraeva Zh., Murzaliyeva A.</i> Ensuring food security in the context of the development of integration processes.....	179
<i>Taspenova G.A., Karipova A., Alisheva D.E.</i> Analysis of factors affecting the economic strategy of diversification.....	188

**Publication Ethics and Publication Malpractice
in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan**

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

www.nauka-nanrk.kz

ISSN 2518-1483 (Online), ISSN 2224-5227 (Print)

<http://www.reports-science.kz/index.php/ru/>

Редакторы *М. С. Ахметова, Т.А. Апендиев, Д.С. Аленов*
Верстка на компьютере *А.М. Кульгинбаевой*

Подписано в печать 13.12.2018.
Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать – ризограф.
12,5 п.л. Тираж 500. Заказ 6.